

УДК 330.131.5

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОБЛЕМ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ
(НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ПАНСІОНАТ СОВІНЬЙОН»)**

Гладченко Л.І., Букаєва А.М.

Вивчена проблема ефективності у контексті ринкових категорій структуризації ринку. Проведене ранжирування рівня ефективності за типами ринкової структури. Досліджено рівень ефективності типового підприємства рекреаційної сфери. Доведена можливість використання показника «Витрати на 1 грн. вартості продукції» для оцінки ефективності функціонування підприємств рекреаційної сфери.

Постановка проблеми. Рівень ефективності національної економіки є агрегованим результатом функціонування первинних суб'єктів господарювання в усіх сферах та галузях народного господарства країни.

Між тим питання ефективності функціонування саме первинних суб'єктів господарювання досліджуються значно менше, а ніж узагальнюючи показники макrorівня. І майже зовсім не розглядаються проблеми ефективності підприємств рекреаційної сфери. Проблема ускладнюється ще й теоретичною неоднозначністю трактовки теоретичної сутності економічної категорії «ефективність», яка в залежності від напряму економічної школи конкретизуються в неоднозначних змістах. Для оцінювання же рівня ефективності пропонується різноманітний методичний інструментарій.

Більш за те, методологія підходу щодо визначення рівня ефективності, яка викладається у підручниках з грифом МОНМ та С України [1];[2], а також висвітлюється у цілому ряді сучасних наукових робіт [8];[9];[10];[11], базується на системі засад без орієнтації на диференціацію типів ринкових структур.

Проте, особливості функціонування кожної ринкової структури дуже серйозно впливають на механізм формування рівня ефективності, як окремого суб'єкта господарювання так і всієї галузі.

Тому вивчення проблем ефективності у контексті ринкових категорій і структурування типів ринку подовжує бути актуальним.

Доцільність вивчення позначеної проблеми обумовлюється ще й необхідністю цілеспрямованого розгляду окремих складових широкої проблеми ефективності для суб'єкта господарювання рекреаційної сфери.

Аналіз останніх досліджень та публікації з даної проблеми. Теорії ефективності посвячені роботи представників різноманітних економічних шкіл. Питання ефективності продовжує досліджуватись та висвітлюватись і сучасними економістами. При цьому, ефективність національних економік в свою чергу залежить і від глибини та рівня опрацювання

методології цієї проблеми, на що вказували в своїх роботах: В.Г. Андрійчук, А.Г. Гончарук, К. Макконел та С.Брю, П. Хейне[11];[10];[5];[3].

Найбільший вклад у дослідження механізму ефективності, для підвищення функціонування національної економіки України зробили безумовно вітчизняні вчені В.Г. Андрійчук та А.Г. Гончарук. В.Г. Андрійчук, на сам перед зосередився на розкритті доданків ефективності в механізмі функціонування сільського господарювання[11]. А у своїх роботах А.Г. Гончарук відобразив стан і рівень ефективності у різноманітних галузях промисловості і на сам перед в різних підгалузях харчової промисловості. Разом з тим, у цих роботах відсутня характеристика галузі, як типа ринкової структури та не робиться зв'язок між цим типом та проблемами формування ефективності[10].

Зарубіжні же вчені К. Макконел та С.Брю розглядають проблеми ефективності диференційно, в розрізі типів ринкової структури. Вони подали механізм формування ефективності для кожного типу ринкової структури. К. Макконел та С. Брю показали, що дія механізмів формування рівня ефективності може бути принципово різною, навіть в однакових національних економіках і національних законодавствах[5]. Однак, означені автори не конкретизували галузі. Таким чином, вони залишилися на узагальнюючому механізмі ефективності відповідного типу ринкової структури без галузевої прив'язки. Вважаємо, що для підвищення ефективності національної економіки треба продовжити вивчення механізму ефективності конкретної галузі у взаємозв'язку з типом ринкової структури, до якої може бути віднесена досліджувана галузь.

Формування цілей статті (постановка завдання). При написанні статті переслідувались дві цілі: теоретично-методологічна та прикладна.

Теоретично-методологічна полягає в узагальнюванні терміну «ефективність» в контексті вчень різних економічних шкіл. А прикладною же метою є розробка програми заходів що до підвищення ефективності функціонування суб'єкта господарювання рекреаційної сфери. Для досягнення мети були окреслені наступні завдання:

- Сформулювати та окреслити особливості функціонування підприємств рекреаційної сфери.
- Проаналізувати рівень основних техніко-економічних показників діяльності типового підприємства рекреаційної сфери, яким є на мій погляд ТОВ «Пансіонат Совіньйон».
- Опорядкувати систему оцінки показників підприємств рекреаційної сфери
- Дати оцінку ефективності типового підприємства рекреаційної сфери- ТОВ «Пансоната Совіньйон».

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна література дає не завжди однозначне визначення економічної ефективності. Так, економічна ефективність – це досягнення найбільших результатів при найменших витратах живого та матеріалізованого труда. Вона характеризується результативністю усього суспільного виробництва. Таке

розуміння економічної ефективності полягло в основу і досліджень А.Г. Гончарука[9];[10]. При цьому зміст даної категорії на його думку, як на макрорівнях та і на мікрорівнях може бути розкрито цілим рядом показників. Набір показників, а також методика їх виміру, на наш погляд, не вельми коректні – відсутня розшифровка доданків формул. Але, найголовніше, що обрані показники використовуються у абсолютних вимірах. Проте, оцінка рівня ефективності може бути достовірною на засадах динаміки та зростання обраних показників.

На наш погляд, у першу чергу треба відрізнити критерій ефективності та показники ефективності. Критерієм ефективності національної економіки виступає приріст продуктивності суспільної праці, яка може бути досягнута лише завдяки ефективному розподілу національних ресурсів.

Критерієм же ефективності функціонування суб'єктів господарювання у контексті ринкових категорій стає одержання економічного прибутку.

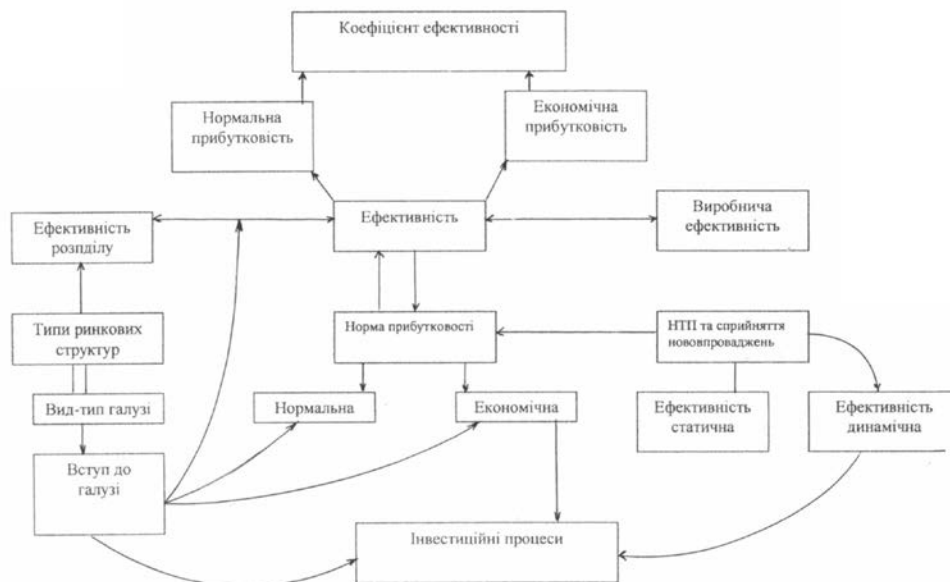
Ефективність виробнича у контексті ринкових категорій повинна оцінюватись показником економічної прибутковості, а точніше темпами приросту економічному прибутку. Економічний прибуток - це прибуток, який не просто більше за нормальний, а ще й є наслідком інноваційно-інвестиційних процесів. Треба ще й підкреслити, що формування розмірів економічного прибутку тісно пов'язано з вибором галузі та її типу, як ринкової структури.

Для узагальнення підходу до сутності проблеми категорії ефективності та проблем підвищення ефективності, була розроблена схема: Механізм взаємозв'язку прибутковості та ефективності функціонування об'єкту господарювання в умовах ринкової економіки, яка зображена на рис.1.

Згідно з нашими підходами до сутності ефективності, які кореспондуються з концепцією авторів К. Маконнелл та С. Брю, механізм формування ефективності підприємства залежить від типу ринкової структури, в якій функціонує це підприємство[5]. При цьому ефективність виробнича потребує виробництва прогресивних технологій з метою мінімізації витрат. Ефективність же розподілу ресурсів досягається коли вже неможливо надалі змінити структуру сукупного суспільного продукту, до того ж з одержанням чистої вигоди для суспільства. Проте, виробнича ефективність та ефективність розподілу ресурсів може перебувати у протиріччі: тобто вектори дії механізму означені ефективністю й працюють у протилежних напрямках.

Ступень консенсусу виробничої ефективності з ефективним розподілом ресурсів, а також величина розбіжностей їх векторів дій залежить від типу ринкової структури.

Розглядаючи позицію малого бізнесу було проведено ранжирування механізмів формування ступеня ефективності від типу ринкової структури суб'єктів господарювання, націленість на ефективність породжує функціонування відповідної ринкової структури.

Механізм взаємозв'язку прибутковості та ефективності функціонування об'єкту господарювання в умовах ринкової економіки

Рис.1. Механізм взаємозв'язку прибутковості та ефективності функціонування об'єкту господарювання в умовах ринкової економіки.

Рівень виробничої ефективності - це наслідок зовнішніх ознак типа ринкової структури. Іншими словами: рівень ефективності зумовлений типом ринкової структури. Самим високим рівнем ефективності характеризується чиста конкуренція. А монополія, як не парадоксально, монополія є несприятливою ринковою структурою для розвитку рівня ефективності. А це означає, що рівень ефективності суб'єкта господарювання в монополії завжди нижче, ніж в галузях чистої конкуренції.

Отже рівень виробничої ефективності-це наслідок зовнішніх ознак типа ринкових структур. Так, вважаючи, що чиста конкуренція створює найбільш оптимальні умови виходу на ринок та вимагає прогресивного використання ресурсів для мінімізації витрат, без яких неможливо подальший розвиток та існування суб'єкта господарювання на ринку цього товару.

В той же час монополістична ринкова структура не вимагає від обмеженого суб'єкта господарювання обов'язкової націленості на підвищення рівня виробничої ефективності. Не вимагаючи боротьби за рівень економічної ефективності. Отже, з одного боку монополія має більш можливостей для залучення інновацій, які в свою чергу забезпечує мінімальні витрати. Однак, ця ринкова структура не спонукає їх для цих дій (для мінімізації витрат), тому що вони мають монополічне положення щодо формування ціни. Загально відомо, що монополіст може збільшити

свої прибутки ,займаючись ціновою дискримінацією, якщо:а) йому вдасться розділити покупців на основі різноманітної еластичності попиту; б) продукт або послуга не зможуть легко змішуватись між ізольованими ринками. Таким чином, при інших рівних умовах монополіст, що займається дискримінацією буде виробляти великій об'єм продукції, чим не займаючийся дискримінацією монополіст.

Незважаючи на те, що економіка України отримала статус ринкової економіки, сутність якої є перш за все чиста конкуренція, потрібно підкреслити практичну відсутність функціонування галузей за принципами чистої конкуренції. Лише тільки незначна кількість видів діяльності (галузь виробництва), здійснює свою діяльність по схемі орієнтації на мінімізацію витрат, тобто з орієнтацією на рівноважну ціну послуг, яка складається на ринку відповідної галузі. На жаль, більша частина галузей (видів діяльності) економіки України формує свої фінансові результати, не за рахунок зниження,а шляхом включення планово-нормативного розміру прибутку у ціну.

Навіть хлібопекарська галузь, яка по всім типовим ознакам відноситься до чистої конкуренції в умовах сформованого механізму економіки України є, якщо не монопольною, то олігопольною ринковою структурою.

Та лише окремі галузі(види діяльності) сформовані та функціонують на принципах типової ринкової структури ринкової економіки – чистої конкуренції. До числа таких насамперед відносяться суб'єкти господарювання рекреаційної сфери. Безумовно, це пов'язано з особливостями рекреаційної сфери.

Рекреаційна сфера являє собою сукупність природних, матеріально-технічних та фінансово-організаційних засобів, спрямованих на забезпечення рекреаційного обслуговування населення у відповідності з індивідуальними та суспільними потребами в області досуго-рекреаційної діяльності.

Рекреаційне обслуговування, будучи одним з найбільш динамічних секторів економіки, надає стимулюючу дію на розвиток ключових галузей (галузей матеріального виробництва, інфраструктурного комплексу, транспорту і зв'язку, торгівлі), оцінювана значущим мультиплікативним ефектом, виступає каталізатором соціально-економічного розвитку, прямо і побічно сприяє підвищенню якості життя населення.

На території України є багатющі рекреаційні ресурси, які є основою для організації санаторно-курортного лікування, масового відпочинку і туризму: бальнеологічні (запаси мінеральних вод), бальнеогрязьові (запаси грязей), фітолікувальні (масиви лісових і паркових насаджень), ландшафтні (придатні для тривалого відпочинку), кліматичні, пляжні та пізнавальні (туризм). В цілому Україна, особливо Одеська область добре забезпечена рекреаційними ресурсами. В області налічується 22 населених пункти віднесених согластно чинного законодавства до курортних. На території цих населених пунктів розміщено більше 700 об'єктів лікувального і туристсько-оздоровчого призначенія.К основним природним

лікувальним ресурсам Одеської області, які широко використовуються в практиці санаторно-курортного лікування, відносяться: унікальні кліматичні зони узбережжя Чорного моря, лікувальні грязі і ропа Будакського, Куяльницького, Тилігульського, Хаджибейського лиманів і Тузловські групи озер (озера Шагани, Алібей, Бурнас), а також різноманітні мінеральні води. [14]

Так, за даними Держкомстату в Україні зареєстровані 1218 готельних підприємств, а загальна кількість готелів, санаторіїв, пансіонатів і т. д. - більше 3200, з яких сертифікацію пройшли 930 готелів. Сьогодні в країні надають свої послуги 30 однозіркових, 43 двозіркових, 66 тризіркових, 22 чотиризіркових і тільки два п'ятизіркових готелів [15].

Головною особливістю функціонування рекреаційної сфери – є проблема наповнюваності готелів в не сезон. Згідно з даними окремих готельних операторів показник заповнюваності готелів варіюється від 45-55% в зимовий сезон, до 70% - у жовтні та квітні, і до 90-95% в літній сезон. На показник заповнюваності готелю в першу чергу впливає фактор розташування готелю, обсяг туристичного потоку в регіоні, адекватність рівня цін рівню надаваних послуг, бренд регіону (впізнаваність серед міжнародних туристичних операторів), ділова і туристична активність регіону. Якщо взяти Одесу, то готелі, розташовані в центральній частині міста, користуються попитом тих людей, які відвідують Одесу для проведення бізнес-зустрічей та ділового спілкування. Тому коефіцієнт заповнюваності в таких готелях менш схильний фактору сезонності. У той же час, готелі, що перебувають у прибережній частині (біля моря) займають туристи, які приїхали в місто з метою відпочинку і розваг, тому їх заповнюваність висока в літній період і значно падає взимку [6];[7]. Динаміка наповнюваності пансіонатів Одеси протягом року подана на рис.2.

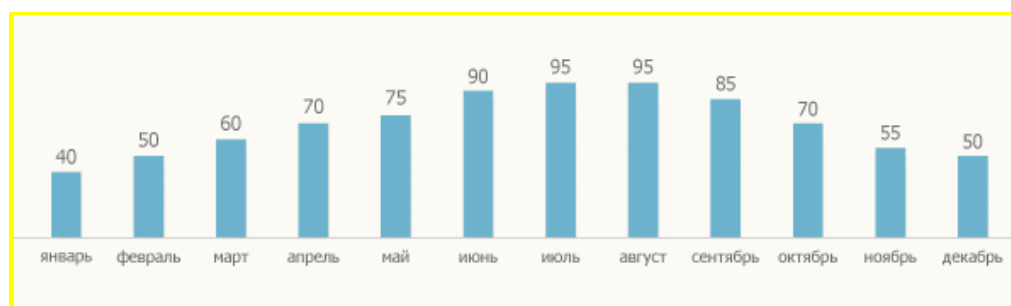

Рис.2. Заповнюваність готелів (пансіонатів) Одеси 3-5 зірок протягом року[6];[7].

Одне із багатьох підприємств в рекреаційній сфері одеської області є ТОВ «Пансіонат «Совінйон». Даний пансіонат є типовим підприємством рекреаційної сфери, тому ТОВ «Пансіонат «Совінйон» і стало об'єктом дослідження. Розташований на березі Чорного моря, тобто в 10 км від центру Одеси. ТОВ «Пансіонат Совінйон» побудований з урахуванням новітніх технологій і побажань найвимогливіших клієнтів. ТОВ

«Пансіонат Совіньйон» вітає своїх гостей у будь-який час року, але його наповнюваність в значній мірі також залежить від пори року. ТОВ «Пансіонат Совіньйон» включає в себе опалювальний чотириповерховий спальний корпус, кам'яні бунгало і дерев'яні котеджі сімейного типу, тобто і у зимовий період тут затишно.

Керуючись теоретичними підходами до сутності та оцінки ефективності, а також особливості підприємств рекреаційної сфери, була проведена оцінка ефективності функціонування ТОВ «Пансіонату Совіньйон» за два останніх роки.

Таблиця 1.

Провідні економічні показники ТОВ «Пансіонату Совіньйон».

№	Показники	Попередній рік	Наступний рік	Індекс	Відхилення	
					абс., +/-	Віднос., %
1	Прибуток від реаліз. Продукції, тис.грн.	187,4	178,7	0,953	-8,7	4,7
2	Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	215,8	245,6	1,138	29,8	13,8
3	Рентабельність продукції-послуг, %	8,9	7,3	0,820	-1,6	-
4	Рентабельність виробництва, %	1,151	1,374	1,194	+0,223	
5	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів.разів	0,708	0,721	1,018	0,02	1,8
6	Витрати на 1грн. вартості реалізов. Продукції, тис.,грн..	0,89	0,83	0,93	-0,06	-7,0

Застосування системи показників для оцінювання ефективності для ТОВ «Пансіонату Совіньйон» було зумовлено підходами, які вкладені у цілому ряді робіт В.Г. Андрійчука та А.Г. Гончарука.

Проте, ми вважаємо, що для оцінки діяльності достатньо аналізу динаміки узагальнюючого показника «Витрати на 1грн. вартості продукції». Так рівень показників по ТОВ «Пансіонат Совіньйон»

свідчить про наявність на жаль тільки нормального рівня прибутку: 0,11-0,17 грн. на 1 грн..

До того ж динаміка показника характеризується позитивною тенденцією: індекс $=0,93$, тобто простежується тенденція зменшення витрат. Означена прогресивна тенденція дає змогу сподіватись на формування у перспективі і економічного прибутку. Про те, його одержання пов'язане тільки завдяки реалізації цілої низькі заходів, які збільшують заповнюваність ТОВ «Пансіонат Совіньйон» у не сезон.

До узагальнюючих теоретичних рекомендацій, які допомагають виживати в не сезон відносяться:

- Просування сайту готелю в пошукових системах та інформування про переваги проживання в готелі з повним описом номерів, послуг і рівня сервісного обслуговування.

- Визначення портрету свого споживача в низький сезон і створювати для нього креативні пакети.

- Стабільна маркетингова активність на протезі календарного року-адже низький сезон рано чи пізно закінчується.

- Пошук нових сегментів гостей, які зможуть компенсувати недостатнє завантаження в низький сезон.

- Не знижувати вже встановлені й опубліковані ціни. На противагу знижкам можна просто вичленувати з ціни на номер додаткові послуги.

- Установка на сайті путівника по містах з описом всіх визначних пам'яток з інтерактивними картами. Подібної друкованою інформацією забезпечений весь персонал. І будь-який постоялець зможе завжди отримати докладну інформацію про місцеві театри, виставки, екскурсії. Звичайно, це додатковий крок у залученні клієнта, особливо - в низький сезон, коли подорожуючі набагато прискіпливіше вибирають умови проживання та якість сервісу, ніж, приміром, в період відпусток і дефіциту вільних номерів

На базі таких відомих теоретичних рекомендацій, керівництво ТОВ «Пансіонат Совіньйон» конкретизувало їх щодо діяльності пансіонату впровадженню нових послуг:

- Впровадження медичних послуг, гостям пропонують пройти діагностику та отримати кваліфіковане лікування в новому СПА готелі «Grand Marine», де є філія медичного центру, що допомагає поєднати відпочиваючим поєднати лікування з приємним відпочинком на протязі року.

- Впровадили свій веб-сайт в Інтернеті, який постійно оновлюється і де постійно рекламуються нові послуги та акції сезону, для здійснювання стабільної маркетингової активності на протязі року.

- Запровадило цілу низку знижок: а) особливою є знижка для постійних клієнтів, б) так само існують «акційні дні», зокрема 7 і 8 березня для всіх жінок послуги косметології та перукарські послуги у СПА центрі були зі знижкою в 50%.

- Відшукає нові сегменти гостей: регулярно приймає різні конференції, семінари. Такий тип послуг не тільки мінімізує постійні

витрати пансіонату, але й служить в той же час доброю рекламою для учасників конференції.

Проведення стратегічної політики мінімізації витрат (собівартості) дозволяє ТОВ «Пансіонату Совіньйон» проводити і грамотну цінову політику по стабілізації цін, одержуючи додатковий потік прибутку лише з обороту і наповнюваності. Цінова політика ТОВ «Пансіонату Совіньйон» - є грамотною тому, що вона відповідає закономірності механізму функціонування: такої ринкової структури, як чиста конкуренція. Прибуток - є наслідком ефективної діяльності і реальним фінансовим результатом. Отже, механізм формування рівня ефективності є повністю цілеспрямований на мінімізацію витрат, що тільки і забезпечує виживання у гострих умовах функціонування чистої конкуренції.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших наукових напрацювань у даному напрямку. Особливості функціонування кожної ринкової структури дуже серйозно впливають на механізм формування рівня ефективності, як окремого суб'єкта господарювання так і всієї галузі. Тому вивчення проблем ефективності у контексті ринкових категорій і структурування типів ринку продовжує бути актуальним.

Незважаючи на те, що економіка України отримала статус ринкової економіки, сутність якої є перш за все чиста конкуренція, потрібно підкреслити практичну відсутність функціонування галузей за принципами чистої конкуренції. Лише тільки незначна кількість видів діяльності (галузь виробництва), здійснює свою діяльність по схемі орієнтації на мінімізацію витрат, тобто з орієнтацією на рівноважну ціну послуг, яка складається на ринку відповідної галузі. На принципах типової ринкової структури ринкової економіки – чистої конкуренції і функціонують підприємства рекреаційної сфери.

Аналіз діяльності ТОВ «Пансіонату Совіньйон» показав, що тільки стратегічна цілеспрямованість на мінімізацію витрат, що є вимогою функціонування чистої конкуренції, може забезпечити не тільки виживання підприємства, але й навіть відносний рівень ефективності. Критеріальним показником рівня ефективності може бути динаміка (індекс) показника «Витрат на 1 грн. вартості продукції.». Дослідження за означеним показником довело, що використання його може давати досить об'єктивну оцінку рівня виробничої ефективності.

Література:

1. Шваб Л.І. Економіка підприємства- К.:Каравела, 2011.-416 с.
2. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф.Покропивного. – Вид 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2006 - 528с.
3. Хейне П. Економічний образ мислення : пров. з англ. 5-го изд. - М.: Новини, 1991. - 704 с.
4. Болотин Б., Громов Л., Є. Четиркін Ефективність капіталістичної економіки: деякі проблеми аналізу та виміри. М.: Наука, 1990.

5. Макконнелл К., Брю С.. Економікс: Перекл. з англ.: В 2 т. – М.: Республика, 1992.
6. Подгорецкая Т.В. ; «И в низкий сезон отели могут зарабатывать»// Академия гостеприимства, - ГП Пресса, 2011.149-158с.
7. Портал про готельний бізнес(електронне видання)// лютий 2012. [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://odessa.prohotel.ru/>
8. Гончарук А.Г. Эффективность экономики Украины: анализ и прогнозирование: Монография. – Одесса: Астропринт, 2005. – 332 с.
9. Гончарук А. Г. Структурные аспекты эффективности экономики Украины // Труды Одесского политехнического университета. – 2005. – Вып.1. – С. 244–247.
10. Гончарук А. Г. Моделювання комплексного показника економічної ефективності промисловості України // Економіка промисловості. – 2005. – №4. – С. 52–55.
11. Гончарук А. Г. Разработка, моделирование и оценка комплексного показателя экономической эффективности общественного производства // Труды Одесского политехнического университета. – 2006. – Вып.1. – С. 257–262.
12. Андрійчук В. Г.Економіка аграрних підприємств: Підручник. - 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук. - К.: КНЕУ, 2002 - 624 с.
13. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: Монографія / В. Г. Андрійчук. - Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. - 213 с.
14. Готельний бізнес в Україні: тенденції розвитку та перспективи//червень 2012 [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.mayger.ua/ru/analitika/gostinichnyj-biznes-v-ukraine-tendentsii-i-perspektivy/>
15. Офіційний туристичний сайт одеської області//березень 2012 [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.touregion.odessa.gov.ua/>

Abstracts

Gladchenko L.I., Bukayeva A.M.

Peculiarities of problems of functioning efficiency of recreational enterprises (case of the resort “Sauvion ltd.”)

The problem of efficiency has been studied in the context of market categories of market structuring . The level of effectiveness has been ranked in accordance with the types of market structure. The level of efficiency of a typical enterprise of recreational type has been researched. There has been proved the possibility of using the index "Costs to 1 UHV value of production "for the evaluation of functioning efficiency of recreational enterprises .